

Cần gọi cho đúng là ‘Phương pháp thay thế’

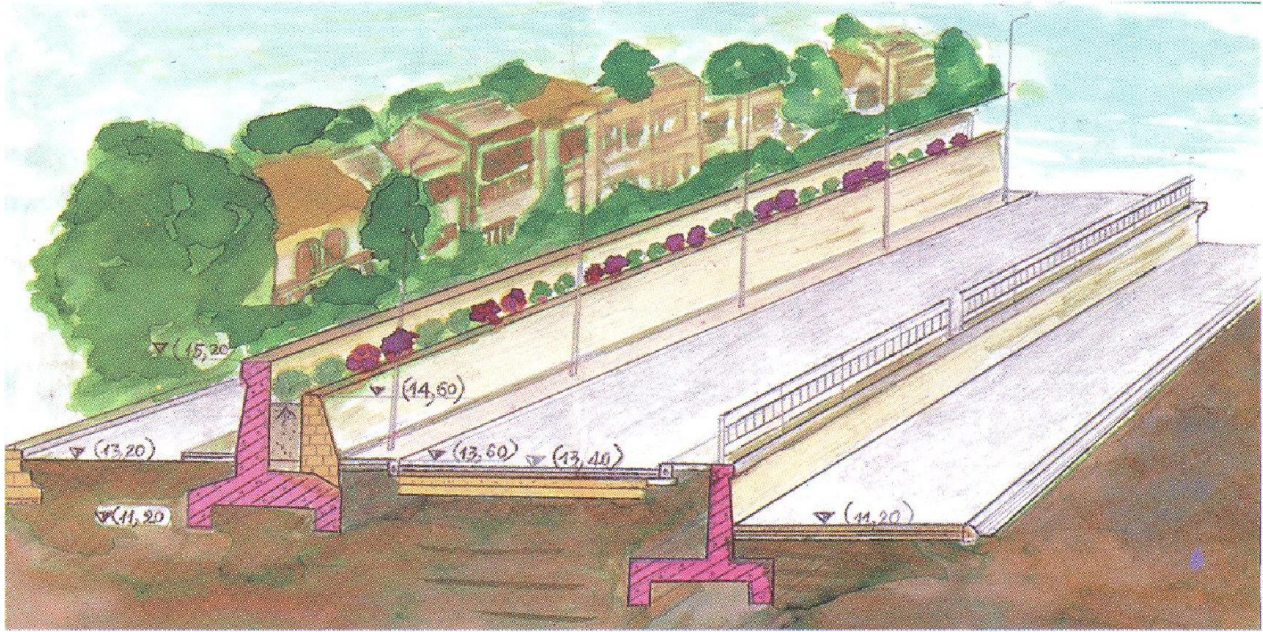
Tô Văn Trường

Nếu ai quan tâm đến công tác đê điều ở các nước như Mỹ, Pháp, Nga vv... thấy rõ dù ở những nơi chẳng cần đê nhưng người ta vẫn đắp đê để làm đường đi trên cao, tạo thuận lợi cho việc thiết lập các nút giao cắt không đồng mức. Ở Việt Nam đê có vai trò quan trọng năm 2006 đã được Quốc Hội thông qua luật đê điều, nên mọi hoạt động làm biến động ảnh hưởng đến an toàn đê thì phải làm rõ các mặt cả về kỹ thuật, kinh tế xã hội và môi trường bảo đảm tính pháp lý của luật định.

Thủ tướng Phan Văn Khải thị sát đoạn đê nội thành Hà Nội sau khi được chỉnh trang năm 2000: hạ thấp mặt đê đất cũ làm đường giao thông đồng thời làm tường bê tông phòng lũ.

Để triển khai dự án xây dựng cầu vượt nút giao An Dương – Thanh Niên, mở rộng đường giao thông đoạn khách sạn Thắng Lợi đến cửa khẩu An Dương, UBND thành phố Hà Nội đã đề xuất Bộ Nông nghiệp & Phát triển nông thôn (NN&PTNT) hạ độ cao một đoạn đê sông Hồng đến 12,4 m giúp cho người dân khu vực dọc tuyến đường tiếp cận ra – vào đường Nghi Tàm. Đồng thời, phương án này sẽ tạo điều kiện mở rộng được mặt cắt ngang đường Nghi Tàm thêm một làn xe và bố trí tăng được bề rộng của cầu vượt trục thông.

Sơ họa mặt cắt ngang tường bê tông và phần nền đê đất được cải tạo thành đường giao thông năm 2000, nay có tên là đường Hồng Hà trong nội thành Hà Nội.

Căn cứ theo các quy định của Nhà nước, mức nước báo động 3 trên sông Hồng tại Hà Nội (cụ thể là tại cầu Long Biên, hạ lưu đoạn đê Nghi Tàm) là 11, 5m.

Theo tôi hiểu, hiện nay hệ thống hồ chứa lớn trên lưu vực sông Hồng-Thái Bình “cơ bản đã hoàn chỉnh” có nghĩa là chưa có thêm phương án / giải pháp mới đáng kể nào (đặc biệt là hồ chứa lớn) phục vụ chống lũ – vì vậy khó có thể đưa tần suất bảo đảm chống lũ lớn hơn 500 năm, chứ không có một cơ quan kỹ thuật nào khẳng định giảm được mực nước thiết kế đê xuống dưới +13,4m.

Hiện nay, cao trình đê sông Hồng đoạn Nghi Tàm ở mức +15,6m. Việc chuyển phần đê ở đây sang đường giao thông rộng hơn mà vẫn đảm bảo chống được lũ thiết kế là khả thi, với điều kiện phải xây dựng tường bê tông chắn lũ đảm bảo an toàn (cả về kết cấu và cao độ thiết kế). Kiểu này chính là đoạn đê sông Hồng chạy qua trước cổng Viện Quy hoạch Thủy lợi 162A đường Trần Quang Khải Hà Nội. Khi đó tường bê tông dựng đứng sẽ giúp cho ngành giao thông tận dụng được 2 bên mái dốc của đê

cũ để mở rộng giao thông nhưng vẫn phải đảm bảo chống lũ cho Hà Nội ở mức 13,4m.

Vấn đề ở đây là câu chữ/thuật ngữ và cách diễn đạt, cũng có thể là cách hiểu của UBND Thành phố Hà Nội trong văn bản đề nghị thỏa thuận với Bộ NN&PTNT chưa đáp ứng chặt chẽ yêu cầu chuyên môn và tính pháp lý của Luật đê điều gây ra sự băn khoăn cho dư luận:

Thứ nhất, trong văn bản nói hiện nay đã có hệ thống hồ chứa lớn điều tiết lũ nên Hà Nội không bị đe dọa nhiều bởi lũ. Điều này, chỉ đúng một phần, vì về mặt kỹ thuật vẫn phải tính đến những trường hợp cực đoan, đặc biệt là với một vùng tối quan trọng như Hà Nội. Ví dụ như tần suất lũ vượt quá 0,2%, thậm chí 0,1%? hay khi hệ thống hồ chứa đã tích đầy mà xảy ra mưa lớn trên toàn lưu vực? hay cực đoan hơn là hàng loạt hồ chứa trên thượng nguồn phía Trung Quốc đồng loạt xả lũ, thậm chí vỡ đập? Về mặt kỹ thuật không thể nói Hà Nội chắc chắn sẽ không xảy ra lũ lịch sử nữa.

Thứ hai, nếu dùng câu chữ "hạ cao trình đê đoạn Nghi Tàm xuống +12,4m" là không đáp ứng chuyên môn và tính pháp lý, rất dễ bị hiểu lầm, vì như vậy là đã xuống dưới mức đảm bảo chống lũ 500 năm theo quy định bảo vệ đặc biệt cho thủ đô Hà Nội (+13,4m). Mặt khác, nếu như hạ đoạn đê dài 1km này xuống thì toàn tuyến đê còn lại thuộc thành phố Hà Nội không còn tác dụng nữa! và hoàn toàn có thể hạ theo. Thực chất, ở đây không phải là như vậy, mà là thay thế một phần đê đất chiếm diện tích bề mặt lớn bằng kết cấu bê tông có diện tích ít hơn, tạo điều kiện cho mở rộng giao thông vốn là vấn đề cũng đang rất bức xúc tại Hà Nội.

Phương án xây dựng tường (đê) bê tông để thay thế chức năng chống lũ theo cấp đặc biệt (13,4m) là có thể chấp nhận được. Tuy nhiên, nếu như đê bê tông đoạn Trần Quang Khải và Trần Nhật Duật chỉ cao khoảng 1,5 m thì đơn giản về mặt an toàn do hiện nay công nghệ và trình độ thi công rất tốt. Đối với đê Nghi Tàm nếu hạ cốt đê đất xuống 12,4m mà xây dựng tường bê tông giữ ở mức 15,6m như đỉnh đê hiện nay thì tường bê tông sẽ cao tới 3,1m, sẽ có vấn đề về mặt kết cấu, an toàn cũng như cảnh quan khu vực dân cư hai bên đường.

Hiện nay, việc xây dựng tường bê tông mới là đề xuất, khi đi vào thực hiện phải có nhiều tính toán kỹ lưỡng hơn bởi vì nếu đặt ra phương án cuối cùng là hạ đê đất xuống đến 12,4m hay chỉ đến 13,5m, tức là vẫn đảm bảo chống lũ cấp đặc biệt (0,2% hay 500 năm 1 lần). Nếu làm như vậy giống như các đoạn đã làm trước đây, độ an toàn cao hơn rất nhiều, tường bê tông mới xây dựng cũng đơn giản hơn. Tuy nhiên, phương án này thì đường giao thông không mở rộng được nhiều và vẫn cao hơn đường dân sinh hai bên khoảng 1,1m.

Việc xảy ra lũ lớn bất thường, bất kể do nguyên nhân tự nhiên (mưa cực đoan, tổ hợp mưa lớn diện rộng, mưa lớn khi hồ tích đầy) hay nguyên nhân con người gây vỡ đập, Trung Quốc xả lũ ồ ạt,...) là vẫn có thể xảy ra, dù rất hiếm nhưng với vùng quan trọng như Hà Nội vẫn phải tính đến. Tuy nhiên, có một vấn đề cũng cần lưu ý là sẽ khó có trường hợp đê Hà Nội phải chịu đến mức nước trên 13,4m, vì khi đó có 2 khả năng/phương án xảy ra (1) Đê dọc sông Hồng trên thượng nguồn đã vỡ rồi, hoặc (2) Luôn sẵn sàng có các phương án phân lũ ở thượng nguồn, thậm chí hy sinh những vùng không quá quan trọng nhằm giảm nguy cơ cho Hà nội.

Do yêu cầu về phát triển kinh tế, cùng với trình độ và công nghệ hiện nay, việc xây dựng một bức tường bê tông đủ chắc chắn, an toàn để chống lũ bất thường cho phép hạ độ cao đoạn đê đất hiện nay xuống để phát triển giao thông. Vấn đề hạ độ cao bề mặt đê đất xuống 13,5 m hay 12,4 m, cần có luận chứng kỹ lưỡng về cả kỹ thuật và kinh tế. Để bảo đảm chặt chẽ tính pháp lý và kỹ thuật trong mọi văn bản ở đây và tiếp sau là không nên dùng từ "hạ cốt đê" hay hạ "cao trình chống lũ", mà cái đang bàn gọi chính là "phương án thay thế".